

Çin'in Erken Modernizasyonuna Sun Yat-sen'in Katkısı

LIU NINGNING*

Prof. Dr.
Kuzeydoğu Üniversitesi (NEU), Çin

CHENG ENFU**

Prof. Dr.
WAPE Başkanı

* Liu Ningning, Çin Kuzeydoğu Üniversitesi Marksizm Okulu'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Liaoning Üniversitesi'nden ekonomi alanında doktora derecesi almıştır ve dünya ekonomisi alanında uzmanlaşmıştır. Araştırma ve ilgi alanları arasında modern Çin tarihindeki temel konuların incelenmesi ve Marksist siyasi ekonominin incelenmesi yer almaktadır.

e-posta: liuningning@mail.neu.edu.cn

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1684-6424>

**Cheng Enfu, Çin Sosyal Bilimler Akademisi Marksizm Enstitüsü eski Dekanı, Akademisyeni ve Profesörü, Dünya Ekonomi Politik Derneği Başkanı. Cheng Enfu, International Critical Thought dergisinin Genel Yayın Yönetmenidir.

e-posta: 65344718@vip.163.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9236-1916>

Geliş Tarihi: 31.12.2024

Kabul Tarihi: 30.01.2025

Atf: Liu, N. & Cheng, E. (2025). Çin'in Erken Modernizasyonuna Sun Yat-sen'in Katkısı. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 6(2), 169-184.

ÖZ

Sun Yat-sen seçkin bir vatansever, Çin'in demokratik hareketinin öncü isimlerinden biri, Çin Cumhuriyeti ve Guomindang'ın yaratıcısı ve "Üç Halk İlkesi"nin formüle edicisiydi. Çin Cumhuriyeti dönemindeki Çin'in erken modernleşmesi bağlamında, 1911 Devrimi monarşiyi ortadan kaldırdı ve bir burjuva cumhuriyeti kurdu, böylece erken modernleşmenin liderliğini modern burjuvaziye devretti ve modern medeniyete geçişi kolaylaştırdı. Demokratik cumhuriyet kavramını popülerleştirdi. Çin'in ana ulusal yapısını yeniden tesis etti, modern tarihte Çin ulusunun yeniden canlanmasında önemli bir an olarak Çin'in ilk modernizasyonu için kurumsal bir çerçeve oluşturdu. Sun Yat-sen'in ulus inşası vizyonu ve modernizasyon felsefesi, özellikle Yeni Üç Halk İlkesi; Sovyetler Birliği'yle ve Çin Komünist Partisi, işçi sınıfı ve köylülükle işbirliğini içeren sosyalist yönelimli politikaları aracılığıyla Çin'in erken modernizasyonuna önemli ölçüde katkıda bulundu. Çin Komünist Partisi'ne Çin'in modernizasyon yolunu keşfetmesi için önemli bir tecrübe sağladı.

Anahtar Kelimeler: 1911 Çin Devrimi, emperyalizm ve feodalizme karşı mücadele, modernleşme, Üç Halk İlkesi, yeniden inşa.

Sun Yat-sen's Contribution to Early Stages of Chinese Modernization and its Significance

ABSTRACT

Sun Yat-sen was a distinguished patriot, a pioneering figure in China's democratic movement, the creator of the Republic of China and the Kuomintang, and the formulator of the "Three People's Principles." In the context of China's early modernization during the Republic of China, the 1911 Revolution dismantled the monarchy and instituted a bourgeois republic, thereby transferring the leadership of early modernization to the modern bourgeoisie and facilitating the transition to modern civilization. It popularized the concept of a democratic republic and established an institutional framework for China's initial modernization. Sun Yat-sen's vision for nation-building and his modernization philosophy significantly contributed to China's early modernization, particularly through the New Three People's Principles and the policies of collaboration with Russia, the Communist Party, and the labor classes and peasants, which exhibited a socialist inclination. Third, it provided some experience for the Communist Party of China to explore the road of China's modernization.

Keywords: 1911 Chinese Revolution, modernization, struggle against imperialism and feudalism, reconstruction, Three People's Principles.

Giriş

QING HANEDANLIĞI'NIN SON DÖNEMLERİNDE Çin, Batılı kapitalist güçler nedeniyle daha fazla parçalanma yaşadı; ulusal kapitalizm ortaya çıktı ve gelişti, tarım ekonomisi parçalanmaya başladı, Qing Hanedanlığı giderek daha beceriksiz ve yozlaşmış hale geldi, köylü hareketleri başladı ve yeni ideolojiler çoğaldı. Batılılaşma ekolü kendini geliştirme ve refah hedefine ulaşamadı ve reformistler beklenen gelişme ve refah beklentilerini karşılayamadı. Qing Hanedanlığı'nın son dönemlerinde uygulanan politikalar, kendini güçlendirme ve düzeltme hedeflerine ulaşmada başarılı olamadı. Bu noktada burjuva devrimcileri tarih sahnesine çıktılar.

1911 Devrimi, Çin'in erken modernleşmesinin başlatılması için gerekli koşulları oluşturdu

Sun Yat-sen (1866-1925) seçkin bir vatansever, Çin'in demokratik hareketinin öncü isimlerinden biri, Çin Cumhuriyeti ve Guomindang'ın yaratıcısı

ve “Üç Halk İlkesi”nin formüle edicisiydi. Sun Yat-sen Batılılaşma Hareketi sırasında doğdu ve büyüdü. Batılılaşma Hareketi sona erdiğinde, genç Sun Yat-sen bu hareketin eksikliklerinden edindiği bilgileri özümsemiş, bunları Batı modernleşmesinin ilkeleriyle birleştirmiş ve Çin'in zenginliğini ve gücünü arttırmak için, tarım, eğitim, sanayi ve ekonomide geleneksel paradigmalardan modern paradigmalara geçişi savunan bir ekonomik modernleşme stratejisi önermiştir:

“İnsanlar ellerinden gelenin en iyisini yapabilir, topraktan maksimum verim elde edilebilir, kaynaklar optimize edilebilir ve mallar serbestçe dolaşabilir (Sun, 1981a: 8).”

1911 Devrimi'nin nihai hedefine ulaşmasındaki başarısızlığına rağmen Sun Yat-sen'in Çin için kapsamlı reform vizyonu ve fikirleri toplumu etkiledi. Daha sonra, Sun Yat-sen, Qing hükümetindeki derin yolsuzluğu ortaya çıkardı ve şunu kabul etti:

“Barışçıl reform yaklaşımı artık uygulanabilir değil. Yönetim talebi yoğunlaştıkça ve reform aciliyeti arttıkça, şiddet içermeyen dönüşüm

Sun Yat-sen Ağustos 1905'te Huang Xing, Song Jiaoren ve diğerleri ile birlikte ilk ulusal devrimci örgüt olan Tongmenghui Derneği'ni (Çin Devrimci İttifakı) kurdu (Fotoğraf: Chiculture, 2025).

yöntemlerinin baskıyı da içerecek şekilde değiştirilmesi gerektiği ortaya çıkıyor (Sun, 1981a: 52)."

Sun, bunun ardından devrim yoluna girdi. O köklü anti-emperyalizm ve anti-feodalizm bayrağını ilk yükselten, iki bin yıldan uzun süredir devam eden feodal monarşiyi sona erdiren, Çin tarihinin yörüngesini değiştiren ve Çin'in erken modernleşmesinin yeni bir aşamaya geçmesi için zemin hazırlayan 1911 Devrimi'ni başlatan kişiydi.

Sun Yat-sen, Çin'in modernleşmesi için yeni bir yörünge çizen "Üç Halk İlkesi" doktrinini formüle etti

1894 yılında Sun Yat-sen, modern Çin'deki yerel düzeyde ilk burjuva devrimci örgüt olan Xingzhonghui Derneği'nin kurulmasına öncülük etti; dernek, Qing Hanedanlığı'nın tamamen ortadan kaldırılması ve ABD'dekine benzer bir cumhuriyetçi hükümetin kurulması şeklindeki demokratik devrimci hedefi yansıtan "Mançuları kovmak, Çin'i restore etmek ve birleşik bir hükümet kurmak" (Sun, 1981a: 20) diye ifade edilen devrimci gündemi savunuyordu. 20. Yüzyıla girerken, giderek genişleyen bir grup aydın, demokratik devrimci kavramları hararetle destekleyen kitaplar yazdı, gazeteler ve süreli yayınlar çıkardı. Burjuva devrimci gruplar, devrimci fikirleri geniş çapta yayarak halka derinden aşıladı ve devrimci güçlerin gelişmesine ve genişlemesine yol açtı. Devrimci ortamın hızla büyüdüğü bir dönemde, Sun Yat-sen ülkenin devrimci gruplarını birleştirdi ve Ağustos 1905'te Huang Xing, Song Jiaoren ve diğerleri ile birlikte ilk ulusal devrimci örgüt olan Tongmenghui Derneği'ni (Çin Devrimci İttifakı) kurdular. Tongmenghui Derneği, burjuva demokratik devrimin gündemi olarak "Mançuları kovmak, Çin'i restore etmek, Çin Cumhuriyeti'ni kurmak ve toprak haklarını eşitlemek" (Sun, 1981a: 276-

277) amaçlarını benimsedi ve başlangıçta burjuva Cumhuriyetinin çerçevesini çizdi. Aynı yılın Ekim ayında Sun Yat-sen, People's Daily (Halkın Günlüğü) adlı dergisinde "milliyetçilik, medeni haklar ve halkın geçimi" (Sun, 1981a: 288) şeklindeki üç fikri dile getirdi. Milliyetçilik, Mançuların kovulmasını ve Çin'in restorasyonunu, Mançu liderliğindeki feodal hanedanlığın ulusal bir devrimle yıkılmasını ve tüm etnik gruplar arasında eşitlikle karakterize edilen bir "ulusal devlet" kurulmasını ifade eder:

"Çin, Çinlilere aittir. Çin'in siyasi işleri yurttaşları tarafından yönetilir. Mançuları kovduktan sonra ulusumuzu yeniden kuracağız (Zhang & Li, 2009:174)".

Modern Çin halkının yüce ideallerle verdiği aralıksız mücadelenin amacı ülkeyi tehlikeden kurtarmak ve ulusal bağımsızlığa ulaşmaktır, bu nedenle feodal otokratik sistem yıkılmalıdır. Yurttaşlık hakları düşüncesi, feodal diktatörlüğü devrim yoluyla yıkıp burjuva demokratik bir cumhuriyet olarak Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasını ifade eder.

Sun Yat-sen, burjuva cumhuriyetinin dünyadaki en gelişmiş siyasi sistem olduğunu iddia etmiş ve Çin'in insanlığın "evrim aksiyomlarına" uygun olarak bu sistemi benimsemesi gerektiğini ileri sürmüştür:

"Yurttaşlık hakları ilkesi siyasi devrimin temelini oluşturur. Gelecekteki ulusal devrimin ardından, mevcut zararlı siyaseti ortadan kaldırmak gerçekten mümkün olsa da, altta yatan nedenler devam edecektir ve bunları ihmal etmemek gerekir. Çin, bin yıldır mutlak monarşi olarak işleyen, halkı için eşitlik ve özgürlük ilkeleriyle bağdaşmayan bir sisteme sahiptir. Başarıya ulaşmak için sadece ulusal devrim yeterli değildir (Sun, 1981a: 325)".

Bu da, "cumhuriyet"i kurmak için ulusal devrimle birlikte siyasi devrimin de gerçekleştirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir:

“Ulusal bir hükümetin kurulması için devam eden devrimde, tüm yurttaşlar eşittir ve siyasi iktidara katılma hakkına sahiptir. Cumhurbaşkanı halk seçer. Parlamento halk tarafından seçilen temsilcilerden oluşur. Tüm bireyler Çin Cumhuriyeti Anayasasını hazırlar ve buna uyar (Sun, 1981a: 297).”

Bu, halkın yurttaşlık hakları elde etmesinin temelini oluşturmuştur. Halkın geçimi felsefesi “eşit toprak haklarını” savunur, toprakla ilgili sosyal ve ekonomik sorunları sosyal devrim yoluyla ele alır, böylece bir “sosyal devlet” kurarken ulusal zenginliğe ve güce ulaşır.

Sun Yat-sen, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) varlıklılar ile yoksullar arasındaki önemli eşitsizliğin toprak sorununun çözülmemesinden kaynaklandığına inanıyordu. Sonuç olarak, çalkantılı kapitalist manzarayı inceledikten sonra Sun Yat-sen, toprak sorununa kalıcı bir çözüm bulmaya, halkın refahını artırmaya ve ulusu güçlendirmeye çalıştı. Şu sözleriyle, toplumsal zenginliğin yeniden dağıtımı, tekellilik karşıtlığı ve kamu mülkiyeti kavramlarına açıklık getirmektedir:

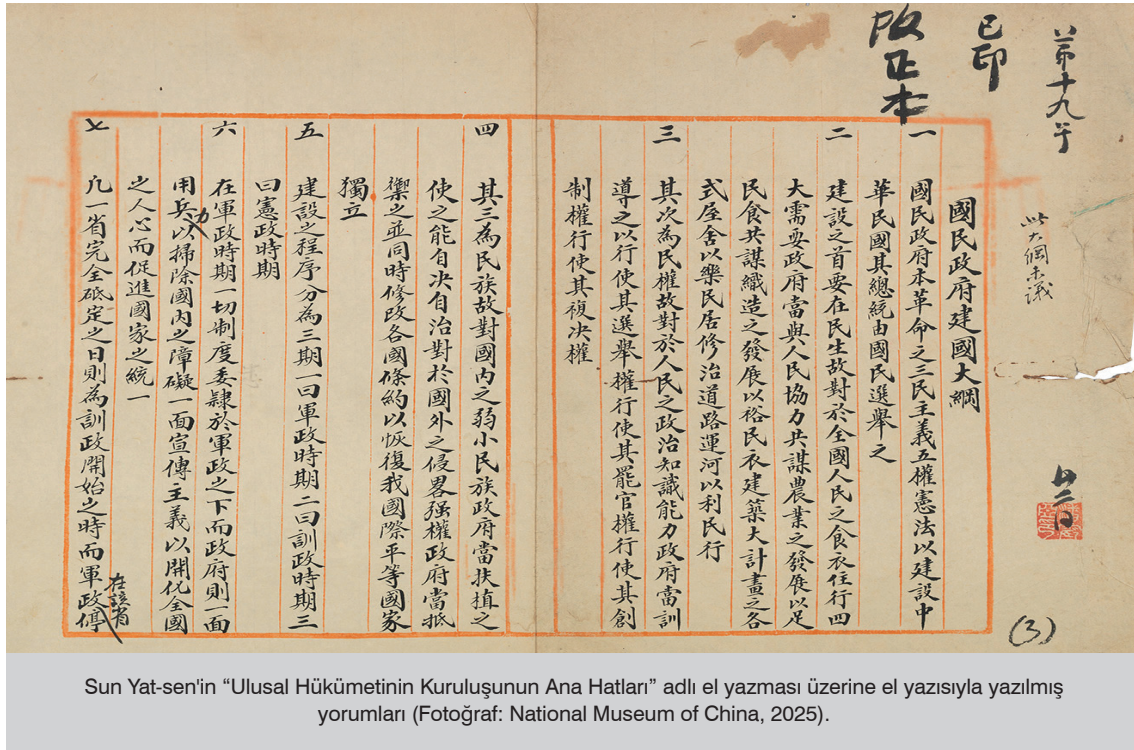
“Medeniyetin gelişiminden herkes eşit şekilde faydalanmalıdır. Sosyal ve ekonomik yapıların gelişmesi dünya çapında arazi değerlemesini etkiler. Mevcut arazi fiyatları ilk sahiplerinde kalacaktır; devrim sonrası toplumsal ilerlemelerden kaynaklanan artan değer devlete tahsis edilecek ve halk arasında dağıtılacaktır. Toplum oluşumundan sorumlu devlet, her ailenin yeterli yiyecek ve giyeceğe sahip olmasını garanti etmeli ve hiçbir bireyin evsiz kalmamasını sağlamalıdır. Yurttaşların hayatlarını tekeline almaya ve egemen olmaya çalışan bireyler halk tarafından terk edilmelidir (Sun, 1981a: 297).”

“Ortalama arazi hakkı” kavramı, “arazi değerinin belirlenmesi”, “değere göre vergilendirme”, “değere göre arazinin kamu mülkiyetine geri dönürülmesi”, “değere göre arazi edinimi” ve “devlete ait arazi” konularını kapsamaktadır. Sun Yat-sen (2011b: 625), her yönetim biriminin özerklik kurduğunda, öncelikle yönetim birimi içindeki özel arazinin değerini belirlemesi gerektiğini öne sürdü:

“Yasal çerçeve oluşturulmalı ve yerel hükümet bu değerlemeye göre vergi koymalı, önceden belirlenen fiyata göre herhangi bir anda satın alma seçeneğine sahip olmalıdır. Siyasi reform veya sosyal ilerleme sonucunda arazinin değeri artarsa, avantajlar tüm ilçe halkı arasında dağıtılacak ve asıl sahibi bundan pay almayacaktır. Yıllık tarımsal verim, arazi değerinin artması, ortak araziden elde edilen üretim, dağlar, ormanlar ve su yolları gibi doğal kaynaklardan elde edilen faydalar ve hidroelektrik enerjiden elde edilen karlar yerel yönetimin yetkisi altındadır. Bu kaynaklar yerel girişimler için ve çocuk yetiştirme, yaşlı bakımı, yoksulluğun azaltılması, sağlık hizmetleri ve aile desteği gibi kamusal ihtiyaçların karşılanması için kullanılmaktadır”.

Sun Yat-sen’in “Üç Halk İlkesi” Çin’in ulusal, siyasi ve sosyal değişim yoluyla modernleşmesini sağlamak için yeni bir vizyon ve metodolojinin ana hatlarını çizmektedir:

“Devrimimizin amacı tüm insanlar için mutluluk sağlamaktır. Küçük bir Mançu grubunun iktidarı tekeline almasını istemiyoruz, bu yüzden ulusal bir devrime ihtiyacımız var; monarşinin tekelleşmesini istemiyoruz, bu yüzden siyasi bir devrime ihtiyacımız var; küçük bir zengin grubunun tekelleşmesini istemiyoruz, bu yüzden top-

lumsal bir devrime ihtiyacımız var. Bu üç hedeften hiçbirine ulaşamıyorsak, bu bizim niyetimiz değildir. Bu üç hedefe ulaştıktan sonra Çin en mükemmel ülke haline gelecektir (Zhang & Li, 2013: 176)."

Üç Halk İlkesi programı, dönemin Çin burjuvazisinin modernleşmeyi hedefleyen siyasi ve ekonomik ideolojilerini ifade eden üç temel hedefi tanımlamaktadır: Ulusal egemenlik, siyasi demokrasi ve ekonomik kalkınma. "Üç Halk İlkesi" Sun Yat-sen'in Batılı kapitalist ulusların sistemlerinden öğrendikleri ve deneyimlerinin sentezi üzerine kurulmuştur ve Çin'in modernleşmesi üzerine ilk düşüncelerinin teorik doruk noktasını temsil etmektedir. "Üç Halk İlkesi"nin altında yatan mantığın yorumu, Sun Yat-sen'in Çin'in modernleşmesinin gerçekçi yolunu ülkenin ulusal koşulları bağlamında araştırdığını da göstermektedir.

1911 Devrimi feodal otokrasiyi sona erdirdi ve Çin'in modernleşmesi için yeni bir yol başlattı

Sun Yat-sen, burjuva devrimci hareketinin lideri olarak, ulusal egemenliğe, yurttaşlık haklarına ve halkın refahına öncelik vererek Çin ulusunu tehlikeyden kurtarmayı amaçladı ve "Çin'i yeniden canlandırma" çağrısına öncülük etti. Sun Yat-sen'in liderliği altında, çok sayıda devrimci Parti üyesi devrimci ideolojileri hararetle yaydı, demokrasi ve cumhuriyetçilik ilkelerini halka aşıladı ve ülke çapında halkın coşkulu desteğini alan silahlı ayaklanmalara girişti. 10 Ekim 1911'de Wuchang Ayaklanması Çin'in kapsamlı ulusal demokratik devrimini başlattı. Çin'deki iki bin yıllık feodal tiranlığa son verdi ve Asya'daki ilk cumhuriyetçi devleti kurdu. 1 Ocak 1912'de Sun Yat-sen geçici cumhurbaşkanlığı görevini üstlenerek Çin Cumhuriyeti'nin kuruluşunu resmen ilan etti.

Nanjing Geçici Hükümeti, burjuva cumhuriyeti olarak nitelendirilen devrimci bir rejimdi. Nanjing Geçici Hükümeti Senatosu, Yuan Shikai'nin başkanlığa yükselmesinin ardından otoritesini kısıtlamak ve devrimin kazanımlarının yok edilmesini önlemek için Mart 1912'de Çin tarihinde burjuva cumhuriyetinin anayasasına niteliğindeki ilk temel kanunu, feodal mutlak monarşiyi anayasal olarak kaldıran Çin Cumhuriyeti Geçici Anayasa Kanunu'nu çıkardı. Anayasa Kanunu yedi bölüm halinde düzenlenmiş 56 maddeden oluşmaktadır: Temel ilkeler, halk, Senato, geçici başkan, başkan yardımcısı, devlet katibi, yargı ve ek hükümler. Anayasa, Batı'nın burjuva demokrasisinin "güçler ayrılığı" ilkesini benimsemekte ve tüm Çinli bireylerin eşit olduğunu ve Çin Cumhuriyeti'nin egemenliğine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Kabine sisteminin kurulmasını zorunlu kılar; başbakan parlamento çoğunluğu tarafından seçilir ve başkanlık emirlerinin yürürlüğe girmesi için başbakanın imzası gerekir.

1911 Devrimi feodal rejimi yıkarak demokratik cumhuriyetçi bir sistem kurmuş ve ulusal demokratik devrimin başlangıcını simgelemiştir.

Nanjing Geçici Hükümeti'nin kurulmasının ardından koşullar zorluydu. Ancak Hükümet, siyasi, ekonomik, askeri, kültürel ve eğitim alanlarında çok sayıda politika geliştirdi ve reformları uygulamaya çalıştı. İç meselelerde ulusal birleşme politikasını uyguladı ve beş etnik unsurlu, Han, Mançu, Moğol, Hui ve Tibetlileri kapsayan cumhuriyeti kurdu. Bu politika çok etnikli Çin devletinin oluşmasını ve ilerlemesini sağladı.

Sanayiye yeniden canlandırmak için Sanayi Bakanlığı kuruldu ve sınai ve ticari kalkınmayı teşvik etmek için bir dizi politika ve önlem yürürlüğe kondu. Demiryolları, madenler, gemiler, makine üretimi, ıslah projeleri

ve diğer fabrikalar, firmalar ve bankalar da dahil olmak üzere sanayi ve madencilik işletmelerinin kurulmasını teşvik eden endüstriyel faaliyetlerde bir artış yaşandı. Ulusal sanayi geliştirildi; askeri disiplin düzenlendi ve ordu yeniden yapılandırıldı. Cumhuriyet, yeni eğitim politikası olarak örgün, milli askeri, yurttaşlık ahlakı, dünyaya bakış ve estetiği kapsayan "beş eğitim" modelini getirirken aynı zamanda genel eğitimi de teşvik etti ve böylece Çin Cumhuriyeti'nde okul eğitiminin geliştirilmesi için bir temel oluşturdu. Sosyal reform hareketi toplumsal yaşamın her alanını aydınlatmıştır. Kamu görevlisi bilincinin ve temiz bir iş ahlakının teşvik edilmesi, unvanların değiştirilmesi ve diz çökme adabının, uyuşturucu kullanımının ve kumar oynamanın ortadan kaldırılması, bireylerin manevi yönelimlerini aşamalı olarak dönüştürdü ve sonuçta yenilenmiş bir canlılık ve dinamizm ortamı sergileyen bir toplum ortaya çıktı.

1911 Devrimi feodal rejimi yıkarak demokratik cumhuriyetçi bir sistem kurmuş ve ulusal demokratik devrimin başlangıcını simgelemiştir.

"Dönemin tarihsel ve toplumsal koşulları tarafından kısıtlanan ve ülkenin geleceğini belirleyecek doğru yoldan ve öncü güçten yoksun olan 1911 Devrimi, Çin toplumunun yarı-sömürge ve yarı-feodal doğasını ve Çin halkının acı kaderini değiştirememiş; ulusal bağımsızlık ve halkın kurtuluşu gibi tarihi görevleri yerine getirememiştir (Xi, 2021: 3)."

Bununla birlikte, Çin'in kapsamlı ulusal demokratik devriminin başlangıcını oluşturmuştur. 1911 Devrimi, Çin'in modernleşmesinin önündeki en büyük engel olan feodalizmi ortadan kaldırmıştır. Çin halkının ulusal bağımsızlığını ve özgürlüğünü elde etmesi ve Çin'in önemli ölçüde gençleşmesine yol açacak olan Çin'in modernleşme yolunu bulmak için değerli bir keşiftir. 1911 Devrimi, Çin'in imparatorluk otoritesinin hakim olduğu feodal bir toplumdan demokratik ve cumhuriyetçi modern bir devlete geçişine damgasını vurmuş, Çin'in modernleşme yörüngesini aktif hale getirerek, bu süreçte önemli bir dönüm noktasını temsil etmiştir (Xi, 2021: 4).

Sun Yat-sen Çin'in modernleşmesi için ilk çerçeveyi formüle etti

Sun, 13 Şubat 1912'de başkanlığı bıraktı. Yuan Shikai tarafından zaferin gasp edilmesinin ardından Sun Yat-sen, endüstriyel gelişmeyi kişisel sorumluluk saydı ve Çin'in modernleşmesini ilerletmek için gayretle çalıştı. Yuan Shikai'nin gerçek yüzünü gördükten sonra Sun Yat-sen, askeri güçleri kullanarak Yuan'a karşı "İkinci Devrim" başlattı; bu devrim Yuan'a karşı Yasayı Savunma Savaşını (1913-1916), İkinci Yasayı Savunma Devrimini (1921-1922) ve Savaş Lordlarına karşı Guomindang ile Komünist Parti işbirliğine dayanan Ulusal Devrimi (1925-1927) kapsar. Devrim sırasında Sun Yat-sen, Çin'in modernleşmesi üzerine kapsamlı bir şekilde düşünmüş ve fikirlerini yazılar, konuşmalar, konferanslar ve bildiriler aracılığıyla dile getirmiş, böylece modernleşme teorisini sistematik olarak formüle etmiş ve Çin'in ilk modernleşmesi için kapsamlı bir plan sunmuştur.

Sun Yat-sen'in Çin'in Modernleşme Teorisi

Sun Yat-sen, Çin'in modernleşmesinin en önemli öncülerinden biriydi. Çin'in modernleşmesinin teorik sistemini bütünüyle oluşturmuş ve Çin'in demokratik ve cumhuriyetçi sosyal sistem altında modernleşmesine tam anlamıyla başlaması için bir plan önermiştir. Sun Yat-sen'in modernleşme üzerine özel bir çalışması olmamasına rağmen, modernleşme düşüncesi "Kurucu Strateji" ("Sun Wen Teorisi", "Endüstriyel Plan" ve "Temel Yurttaş Hakları" dahil), "Beş Güç Anayasası", "Guomindang Birinci Ulusal Kongresi Bildirgesi", "Ulusal Hükümetin Kuruluşunun Anahatları", "Üç Halk İlkesi" ve modernleşme için teorik bir çerçeve oluşturan diğer eserlerinde yansıtılmıştır.

Çin'in gençleşmesini hedef olarak belirlemek

Sun Yat-sen hayatı boyunca ulusal egemenlik, ilerleme ve yeniden canlanma ideallerinin peşinde koşmuş-

tur. Çin'in modernleşmesinin planlanması sırasında Sun Yat-sen, Çin'in yeniden canlandırılması hedefini dile getirmiş ve ulusal bağımsızlığın bu yenilenme için bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır. XIX. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Çin halkı emperyalizm ve feodalizmin baskısı nedeniyle, tekrarlayan ayaklanmalarla sürekli kargaşa içindeydi. Batılılaşma Hareketi, Yüz Gün Reformu ve Geç Qing devri Reformlarına rağmen, Çin'in ilerlemesi Batı'ninkinden önemli ölçüde geri kalmıştır. Bu gerçek, dış saldırı bağlamında defalarca kanıtlanmıştır. Bu bağlamda, Sun Yat-sen kollarını kaldırdı ve "Çin'i yeniden canlandırma" sloganını ilan etti (Sun, 2011: 14). Sun Yat-sen, ulusal sefalet duygusunu ulusal gençleşme arzusuyla tutarlı bir şekilde bütünleştirerek hayatını ulusal yeniden canlandırma çabasına adadı ve Çin'in gelişimi için bir vizyon formüle etti. Sun (2011a: 221), Çin'in yeniden canlandırılması için ulusal bağımsızlığın şart olduğunun farkındaydı:

"Gelişme hakkı bizim elimizde olursa yaşarız, değilse yok oluruz. Kurtuluş yalnızca yenilenme yoluyla elde edilebilir; ulusal bağımsızlık ulusal refaha giden yegâne yoldur ve devrim ulusal bağımsızlığa ulaşmanın mekanizması olarak hizmet eder."

Kısacası, Sun Yat-sen'in Üç Halk İlkesi milliyetçiliği tüm düşüncelerin üzerinde tutmaktadır. Sun Yat-sen (2011a: 72) ulusal yeniden canlanma için iyimser bir vizyon ortaya koymuştur:

"Çin'deki reform hedefimizin başarılmasıyla, şanlı ulusumuz yalnızca yeni bir çağa girmekle kalmayacak, aynı zamanda tüm insanlık daha aydınlık bir geleceğe ortak olacaktır. Çin'in yeniden dirilişi şüphesiz evrensel barışa yol açacak ve uygar dünyanın sosyal ve ekonomik çabaları için hayal edilmemiş geniş bir alan ortaya çıkaracaktır."

Sun Yat-sen, sadece Çin'in erken modernleşmesinin tarihsel yörüngesi olarak ulusal canlanma teorisini inşa etmekle kalmış, aynı zamanda, ulusu yok olmaktan kurtarma ve Çin'i canlandırma gibi muazzam bir çabaya kendini adanmıştır.

“Üç Halk İlkesi” Sun Yat-sen’in ideolojisinin özünü oluşturur (Fotoğraf: Chiculture, 2025).

Tarihi gelişmeye bağlı kalarak, sanayiye geliştirmek, toplumsal refahı artırmak ve Çin’i dünyanın uygar ulusları arasında konumlandırmak için ekonomik kalkınma arayışını savunmuş ve Çin’in modernleşmesinin öncüsü olarak tarihi rolünü üstlenmiştir.

“Üç Halk İlkesi”nin çerçeve olarak benimsenmesi

“Üç Halk İlkesi” Sun Yat-sen’in ideolojisinin özünü oluşturur ve ulusal refahı ve güçlenmeyi amaçlayan kapsamlı modernleşme vizyonu için bir çerçeve görevi görür. Sun Yat-sen, 30 Aralık 1923’te Guangzhou’da Guomindang üyelerine hitaben yaptığı “Propaganda Kitle Gücü Yaratır” başlıklı konuşmasında (Sun, 2011b: 586), Üç Halk İlkesi ve Beş Güç Anayasası üzerine kurulu bir ulus kurmak için işbirliği ve çabanın gerekliliğinin altını çizmiştir:

“Toplumsal bilinci dönüştürmek için Üç Halk İlkesini hayata geçirmeliyiz. Üç Halk İlkesi nedir? Basitçe ifade etmek gerekirse, halktan,

halk tarafından ve halk içindir. Gelecekte ülkemizde yönetim halktan, halk tarafından ve halk için olduğunda, halkı dünyanın en mutlu olacaktır.”

Komünist Enternasyonal ve Çin Komünist Partisi’nin etkisi ve önerisiyle Sun Yat-sen GMD’yi yeniden örgütlemeye ve “Rusya ile ittifak, Komünist Parti, köylü ve işçilerle birleşme” olmak üzere üç ana politikayı uygulamaya karar verdi. Eski “Üç Halk İlkesi”, “Yeni Üç Halk İlkesi”ne dönüştü. Sun’un Yeni Üç Halk İlkesi teorisi GMD ile Komünist Parti arasındaki ilk işbirliğinin siyasi temeli oldu. Mao Zedung (1938), Sun Yat-sen’in en önemli başarılarını “Üç Halk İlkesi programı, birleşik cephe politikası ve zorlu mücadele ruhu” olarak değerlendirmiş ve bu üçünün “Sun Yat-sen’in bize bıraktığı en merkezi, temel ve önemli mirası oluşturduğunu” belirtmiştir.

Önceki Üç Halk İlkesi ile karşılaştırıldığında, yenilenmiş Üç Halk İlkesi önemli bir ilerleme ve niteliksel dönüşüm sağlamıştır. Yeni Üç Halk İlkesi’nde milliyetçilik iki boyut içerecek şekilde yenilenmiştir: “Çin ulusu kendi kurtuluşunu arar” ve “Çin’deki tüm

etnik gruplar eşittir” (Sun, 2011b: 614) eklemeleri yapılarak “emperyalizm karşıtlığı” benimsenmiştir. Bu dönemde Sun Yat-sen, Rus Devrimi’nin zaferinden ve Çin Komünist Partisi’nden etkilenerek Çin’in modernleşmesinin ulusal bağımsızlık gerektirdiğini kavramıştır. Bu nedenle, Yeni Üç Halk İlkesi anti-emperyalizme öncelik vermekte ve emperyalist saldırganlığa karşı direnmenin gerekliliğinin altını çizmektedir.

Bu dönemde Sun Yat-sen, Rus Devrimi’nin zaferinden ve Çin Komünist Partisi’nden etkilenerek Çin’in modernleşmesinin ulusal bağımsızlık gerektirdiğini kavramıştır. Bu nedenle, Yeni Üç Halk İlkesi anti-emperyalizme öncelik vermekte ve emperyalist saldırganlığa karşı direnmenin gerekliliğinin altını çizmektedir.

Sun Yat-sen tarafından dile getirilen beş gücün ayrılması ilkesine -yani yasama, yargı, idare, inceleme ve denetleme güçlerine- dayanan yurttaş hakları doktrinine göre yurttaşlar sadece oy kullanma hakkına değil, aynı zamanda referandum başlatma, referandumlara katılma ve yetkilileri görevden alma yetkisine de sahiptir. Bu, “Guomindang’ın yurttaş hakları doktrininin, azınlığın kişisel avantajı için bir ayrıcalık değil, halkın kolektif bir hakkı olduğunu” altını çizmektedir (Sun, 2011b: 616). Burjuva yurttaşlık hakları savunuculuğunun emperyalizme karşı milliyetçi direnişle birleştirilmesi önemli bir ilerleme anlamına gelmektedir.

Halkın geçim kaynakları da, “eşit toprak hakkı; sermaye kontrolü” ve “toprağı işleyen toprağa sahip olur”

politikasının yürürlüğe konulması şeklinde özetlenebilir. 1911 Devrimi’nin ardından Sun Yat-sen, büyük işletmelerin devlet mülkiyetinde olmasını hararetle desteklemiş ve iki konuyu gündeme getirmiştir: Toprak ile sermaye. Toprakla ilgili olarak, “ortalama toprak hakları”nın yeni bir yorumunu önermiş, “çiftçiye toprak” garantisi için bir politika getirmiş ve feodal sömürüye kesin bir şekilde karşı çıkmıştır. Özel sermayeyi sınırlandırırken devlet sermayesini teşvik etmek ve özel sermayenin aşırı büyümesini ve tekelleşmesini engellemek için devlet otoritesini kullanmayı gerektiren “sermaye kontrolü” önermiştir. Bankalar, demiryolları ve deniz yolları da dahil olmak üzere özel sermayeye emanet edilemeyecek tüm önemli işletmelerin kamulaştırılmasını ve devlet mülkiyetinin esas olmasını önermektedir. Ayrıca, önemli özel çıkarların ulusal ekonomiyi ve halkın refahını manipüle etmesini önlemek için özel sermayeyi koruyacak, teşvik edecek ve düzenleyecek politikaların benimsenmesini önermektedir. Aynı zamanda, vergi mevzuatının gözden geçirilmesi, iş kanununun oluşturulması, işçilerin refahının artırılması ve ek olarak emeklilik sistemi, çocuk yetiştirme çerçevesi, sağlık sistemi ve evrensel eğitim sisteminin desteklenmesi açıkça önerilmektedir (Sun, 2011b: 617). “Eşit toprak hakkı” ve ‘sermaye düzenlemesi’ gibi iki ekonomik girişim, kapitalizmin dezavantajlarını hafifletmek için uygulanmıştır. Sun Yat-sen tarafından savunulan “devlet mülkiyeti” proleter “devlet mülkiyeti” kavramından farklı olsa da, Sun Yat-sen’in siyasi zekasını ve devrimci ahlakını belirgin bir şekilde yansıtmaktadır.

Özünde, Yeni Üç Halk İlkesi birleşik bir bütünlük oluşturmaktadır. Ulusal bağımsızlık temel, yurttaşlık hakları siyasi güvence ve halkın refahı da nihai hedeftir. Bu üçlü birlikte Sun Yat-sen’in Çin modernleşmesine yönelik gündemini oluşturmakta ve Çin toplumunun Batı kapitalizminin geleneksel yolunu terk etmesi gerektiği yönündeki tarihsel gerekliliği somutlaştırmaktadır.

Çin'in modernleşmesini, iki temel unsur olan devrim ve yeniden kurma üzerinden ilerletmek

Milli beka ve bağımsızlık Çin'in modernleşmesi için elzemdir. Sun Yat-sen, Batılılaşma hareketinin ardından feodal otokratik sistem altındaki reformların başarısızlığının, Çin'in hem emperyalist saldırganlığa hem de iç feodal otokrasiye maruz kalan bir ulus olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Emperyalizm, Çin ulusunun varlığını tehlikeye atarak bölünme ve dışarıdan yönetilme ihtimalini doğurmuştur. Feodal otokratik sistem, sosyal ve ekonomik ilerlemeyi önemli ölçüde engelleyerek yoksulluğa ve durgunluğa yol açmıştır. Sonuç olarak, feodalizmin kökünün kazanması ve savaş lordlarının varlıklarını dayandırdıkları emperyalizmin alt edilmesi, egemen ve bağımsız bir devletin kurulması için elzemdi (Sun, 2011b: 981).

Sun Yat-sen ulusal bağımsızlığı Çin'in modernleşme yolunda ilerlemesinin en önemli siyasi ön koşulu olarak görüyordu. Öncelikle demokratik devrimin zor gücüyle ulusal bağımsızlığı elde etmeli, feodal otokrasinin yerine cumhuriyetçi bir sistem getirmeli ve modernleşmenin önü açılmalıydı. Sun Yat-sen devrimi şiddetle destekledi ve öncülük etti, silahlı mücadele yoluyla yeni bir çağ başlattı.

Devrim ve yeniden yapılanma/kurma birbirine bağlıdır ve bir arada var olur. Sun Yat-sen, devrim ve yeniden kurmanın, Çin'in kalkınması, ilerlemesi ve modernleşmesinin ayrılmaz bileşenleri olduğunu ileri sürmüştür. Devrim yıkıcıydı; ancak amaç bu değildi. Devrimin tek amacı yeniden inşaydı:

“Devrim, imparatorluk sisteminin parçalanması ve otokrasinin devrilmesiyle örneklendiği gibi, son derece yıkıcı olabilir; böylesine önemli bir yıkım, aynı derecede olağandışı bir yeniden kurmayı gerektirir. Devrimin yarattığı yıkım ve yeniden yapılanma, bir kuşun kanatları gibi ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır (Sun, 2011a:176).”

Sun Yat-sen, “Ulusal Strateji”de (2011a:122), 1911

devriminin ardından yeniden inşanın gerçekleştirilememesinden duyduğu derin üzüntüyü dile getirmiştir:

“Geçtiğimiz yedi yılda, çatışmalar artarken ve halk zorluklara katlanırken ülkenin yeniden ayağa kalkışını gerçekleştiremedik. Gece yarısı tefekkür hüznü uyandıramaz! Çin Cumhuriyeti'nin yeniden ayağa kaldırılması bir an bile geciktirilmemelidir.”

Bağımsızlık, demokrasi, refah ve uygarlık idealleri için çabalarırken otokrasi, yabancı düşman baskısı, yoksulluk ve durgunluğun katı gerçekleriyle karşı karşıya kalan Sun Yat-sen, yalnızca Çin'in modernleşmesi için bir plan formüle etmek ve modernleşme felsefesini güçlü bir şekilde yaymakla kalmadı, aynı zamanda Üç Halk İlkesi'ni ulusun temeli ve Beş Güç Anayasası'nı sistemik çerçeve olarak kurarak pratik uygulamaya da girişti.

Endüstriyel planı bir çerçeve olarak kullanarak, küresel olarak gelişmiş kapitalist ulusların modernleşme yörüngesine uyum sağlamayı amaçladı. 1 Ağustos 1919'da Sun Yat-sen, doğrudan liderliği üstlendiği Chien-she Tsa-chih'i (Yeniden Yapılanma Dergisi) kurdu. Sun (1985: 89) amacı şöyle açıklamaktadır:

“Yeniden yapılanma ideolojisini savunmak, ilkel netleştirmek ve partinin yeniden inşa ideolojisini geniş kitlelere yayarak halk tarafından anlaşılmasını sağlamak gerekir. Bu yaklaşım, yeniden yapılanmanın temel bir çağdaş gereksinim olduğunu ve yönetilebilir bir çaba olduğunu aktaracaktır. Sonuç olarak, herkesin ortak çabasıyla bir ulus inşa etmeyi arzuluyoruz.”

Farklı yönleri bütünleştirme ve yeniliklerden yararlanma” yaklaşımını benimsemek

Çin'in modernleşme stratejisi nedir? Sun Yat-sen şeffaflığı ve küresel bir bakış açısını savunmuştur. Batı ideallerini eleştirmeden benimsemek yerine, Çin'in iç koşullarının küresel eğilimlerle birlikte incelenmesini, başkalarının güçlü yönlerinden öğrenmeyi ve yeni bu-

luşlardan yararlanmayı teşvik eden diyalektik yaklaşımları ve metodolojileri benimsemiştir (Sun, 1981c: 1). Sun Yat-sen, Çin'in gelişmesi için, Batı'nın ileri deneyimlerini özümserken ülkenin özgün koşullarını da dikkate almak gerektiğine inanıyordu. Çin'in küresel eğilimlere uyum sağlaması, açık kapı politikası benimsemesi, hem Çin hem de Batı kültürlerine bilimsel titizlikle yaklaşması, Batı kapitalizmiyle ilişkili sorunları aşması ve Çin için en avantajlı kalkınma yörüngesini seçmesi gerektiğine inanıyordu. Çin ancak bu yöntemle modernleşmesini sürdürebilir, yavaş ve kapsamlı bir şekilde ilerleyebilir ve giderek Batı'yı aşabilir. Sonuç olarak, Sun Yat-sen'in modernleşme stratejisi Batı kapitalizmini ve sanayileşmesini tamamen taklit etmemiş, Çin'in kendi koşullarına entegre edilmiş ve yerel özellikleriyle aşılanmış kapitalist bir modernleşme yolu aramıştır.

Sun Yat-sen, belli bir noktaya kadar, yabancı kültürleri gelişigüzel taklit etmek yerine, çağdaş amaçlar için tarihsel emsallerden yararlanma ve yabancı kavramları Çin gereksinimlerini karşılayacak şekilde bütünleştirme ilkesini benimsemiştir. Eleştirel mirasın önemini altını çizmiştir. Sun Yat-sen, 29 Ocak 1923'te yayınlanan "Çin Devriminin Tarihi"nde, Üç Halk İlkesine dayanan devrimci teorisinin, Batı doktrinlerinin ve saygın geleneksel Çin felsefelerinin güçlü yönlerinin yenilikçi bir sentezi olduğunu ifade etmiştir:

"Çin Devrimi'ne ilişkin planlarım, ülkemizin geleneksel fikirlerimizden, Avrupa doktrinleri ve uygulamalarından alınan düzenlemelerden ve kişisel perspektifimden formüle edilenlerden oluşmaktadır (Sun, 1981c: 60)."

Milliyetçilik konusunda ise bağımsızlığın ve başkalarından öğrenmenin önemini vurgulamıştır:

"Benim milliyetçiliğim atalarımızın mirasını geliştirmeyi ve genişletmeyi gerektirir. Tüm uluslar egemenliklerini korumalı, kendilerine özgü kültürlerini geliştirmeli ve diğer uluslarla bir arada yaşamak için küresel kültürü özümsemeli ve güçlendirmelidir (Sun, 1981c: 60)."

Yurttaş hakları açısından Çin ve yabancı siyasi sistem-

lerin doğal bir şekilde harmanlanmasına odaklandı. Hem Batı'nın kuvvetler ayrılığı sistemini hem de eski Çin denetim ve gözetim sistemlerini ve Çin'in siyasi modernleşmesinin kurumsal çerçevesini oluşturmak için beş erkin ayrılmasını içeren Beş Güç Anayasası'nı benimsemiştir.

Halkın geçim kaynaklarıyla ilgili olarak, Batı ülkelerinde kapitalist modernleşmenin ilerlemesinin zenginler ve yoksullar arasındaki eşitsizliği ortaya çıkardığına bizzat şahit olmuştur ki bu eşitsizlik Çin'de de mevcuttur. Sonuç olarak, halkın geçim kaynaklarının iyileştirilmesi, milliyetçiliğin ve yurttaşlık haklarının teşvik edilmesiyle eş zamanlı olarak gerçekleşmelidir. "Bu sayede bir yandan siyasi başarı elde edilirken diğer yandan da ekonomik bir devrimin katalizörü olunacaktır (Sun, 1981c: 61)." Batı medeniyetinin modası geçmiş yörüngesinden kaçınılmalı ve bunun yerine küresel trendlere uyum sağlanmalı, ulusal ilerleme kendi özgün koşullarına uygun olarak teşvik edilmelidir. Daha sonraki yıllarda ortaya attığı "Rusya'dan Öğrenin" sloganı, Sun Yat-sen'in önemli küresel eğilimlere ilişkin diyalektik bakış açısını göstermektedir.

Sun Yat-sen'in Ulusal Sanayileşme İçin Genel Planı

Modernleşme, "geleneksel bir tarım toplumunun, sanayi, bilim ve teknolojiye dönüşümünün etkisiyle modern bir sanayi toplumuna dönüştüğü, sanayileşmenin ekonomi, siyaset, kültür ve ideoloji gibi tüm alanlara yayıldığı ve böylece toplumsal örgütlenme ve davranışta önemli değişikliklere yol açan bir süreç" olarak tanımlanmaktadır (Luo, 2012: 3). Sonuç olarak sanayileşme, az gelişmiş ulusların modernleşmeye ulaşmasının yegane yoludur.

Sun Yat-sen, Çin ile Batı arasındaki maddi uygarlık farkını gözlemleyerek, modernleşmenin başarılması için sanayinin yeniden canlandırılması gerektiğini fark etti. Sun Yat-sen hayatını sanayiye canlandırmaya, ülkenin sanayileşmesini sağlamaya ve ulusun refahını ve halkının huzur ve memnuniyet içinde yaşamasını ve çalışmasını sağlamaya adanmıştır:

Sun Yat-sen'in "Sanayi Planı"nda yer alan özgün harita (Fotoğraf: The Paper, 2022).

"Yaşam boyu süren çabalarım burada doruk noktasına ulaştı; kararlı bir samimiyet, yılmaz bir ruh, Qing Hanedanlığı'nın gücüne karşı direnç ve zorluklara karşı dayanıklılıkla, sarsılmaz bir şekilde devam ettim. Her zorlukta daha dirençli hale geliyor ve sürekli çabalıyorum (Sun, 2011a: 120)."

Geçici Başkanlık görevinden ayrıldıktan sonra kendini tutkuyla endüstriyel kalkınmaya adanmış. Teftişler yaptı, konferanslar verdi ve modernleşme fikirlerini her yerde tanıttı. 1918 yılında, I. Dünya Savaşı'nın sona

ermesinin ardından Sun Yat-sen, "Sanayi Planı"nda, Çin'in endüstriyel gelişimini ilerletmek ve savaş döneminde halkı için önemli bir ilerleme sağlamak için kapsamlı makine ve organize işgücünden yararlanma arzusunu dile getirdi. "400 milyonluk mükemmel ve medeni ulusumuz" (Sun, 2011a: 221) nitelemesiyle Çin halkının sunduğu eşsiz küresel kaynak fırsatını fark etmiş ve meselenin, "Çin'i dünyanın ön saflarına yükseltmek için uygun bir zamanda gelecek vaat eden insanlarla gelecek vaat eden toprakları bir araya getirmek" (Sun, 2011a: 170) olduğunu ileri sürmüştür.

Sun Yat-sen, Çin'in sanayileşmesi konusunu incelemek için büyük çaba sarf etmiş ve Çin tarihinde nispeten eksiksiz ilk ulusal sanayileşme programı olarak kabul edilen kapsamlı ve sistematik bir belge olan "Sanayi Planı"nı titizlikle hazırlamıştır.

Modernleşmeye giden yolda Çin'in sanayileşmesi için bir plan oluşturmak

Sun Yat-sen'in Çin'in modernleşmesine ilişkin ilk düşüncelerinin özü, küresel olarak gelişmiş uluslarla rekabet edebilmek için Çin'in özelliklerine uygun benzersiz bir yol belirlemeye odaklanıyordu. Bu felsefeden ilham alan Sun, küresel eğilimleri ve Çin'in iç koşullarını analiz etti. Sanayi Planı'nda (Malzeme İnşası), Çin'in ileriye dönük modernleşmesinin çerçevesini büyük bir azimle çizdi. Bu plan altı aşamaya ve 33 bölüme ayrılmıştı. Planda, "Çin'in kıyı, iç ve sınır bölgelerini birbirine bağlamak için yaklaşık 160 bin kilometre demiryolu inşa edilmesi; ulusal bir karayolu ağı oluşturmak ve Qinghai-Tibet Platosu'na erişmek için 1.6 milyon kilometre yol yapılması; ülke çapında su yolları ve kanalların kazılması ve yenilenmesi; Üç Boğaz Barajı'nın inşa edilmesi; su koruma ve enerji sektörleriyle birlikte iç nehir taşımacılığının geliştirilmesi; Çin'in kuzey, orta ve güney kıyıları boyunca dünya standartlarında bir liman geliştirilmesi ve tarım, imalat ve madenciliğin güçlü bir şekilde geliştirilmesi" önerilmektedir. Sun Yat-sen tarafından oluşturulan bu plan, onun Çin'in ilerlemesine yönelik olağanüstü öngörülerini ve güçlü isteklerini ortaya koymaktadır (Xi, 2016: 11).

Altı ana plan, ulusal ekonominin ve yurttaşların refahının neredeyse tüm yönlerini kapsamakta ve Çin'in modernleşmesi için yoksulluğu ve az gelişmişliği hızla ortadan kaldırmayı ve böylece kısa bir süre içinde ulusal refah ve güce ulaşmayı amaçlayan bir yörünge oluşturmaktadır.

Ağır sanayi ve tarımın ana bileşenler olduğu, modernize edilmiş bir ulaşım ağını merkeze alan bir kalkınma stratejisinin uygulanması

Bir ülkenin ulaştırma sektörünün gelişimi, o ülkenin ekonomik canlılığının doğrudan bir ölçüsüdür. Ulaştırma sektörünün gelişimi, doğal ekonomik model olan kendi kendine yeterliliğin ortadan kaldırılması, çeşitli bölgeler arasındaki ekonomik etkileşimin artırılması, uyumlu bir iç pazarın oluşturulması ve uluslararası ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi için çok önemlidir. Sonuç olarak Sun Yat-sen, ulaşımı sanayinin temeli olarak görmüş ve sanayi stratejisinde ulaşım sektörünün ilerlemesine öncelik vererek Çin'in demiryolu, karayolu ve su yolu ağlarının kapsamlı bir şekilde geliştirilmesine öncülük etmiştir. Sun Yat-sen, ulaşımın temel taşı olarak gördüğü demiryolu iletişim ağının inşasına odaklanmıştır. Ona göre, 1.6 milyon kilometrelik ulusal bir karayolu ağının kurulması ve Kuzey, Doğu ve Güney limanları da dahil olmak üzere kara ve deniz taşımacılığı sistemlerinin geliştirilmesi, bu limanları dünyaya açılan kapılar ve Çin'in kapsamlı kalkınması için odak noktaları haline getirecektir. Sun Yat-sen, ulaştırma sektörünün yanı sıra madencilik ve eritme gibi sektörlerle öncelik vermiş, çelik endüstrisi ve tarımı vurgulamıştır:

"Tarım ve madencilik diğer tüm sektörler için temel sektörlerdir. Tarım ve madencilik geliştiğinde, diğer tüm endüstriler de gelişecektir. Çelik tüm endüstrilerin temelidir (Sun, 1981b: 134)."

Sun Yat-sen, ulusun çeliğe büyük bir aciliyetle ihtiyaç duyduğunu ileri sürdü. Limanların ve demiryollarının inşası önemli miktarda çelik tedarik edilmesini gerektiriyordu. Tarım, endüstriyel kalkınmanın ve genel ulusal ekonominin temelini oluşturur. Sun Yat-sen, tarımı geliştirmek, geleneksel ve az gelişmiş tarım uygulamalarında teknik modernizasyonu gerçekleştirmek, tarımsal makineleşmeyi ilerletmek ve tarımsal işgücü verimliliğini yükseltmek için bilim ve teknolojinin uygulanmasını savunmuştur.

Vatandaşların refahının geliştirilmesine öncelik vererek Çin halkının, medeniyetin nimetlerinden faydalanmasını sağlamak

Sun Yat-sen giyim, beslenme, barınma ve ulaşımın dört temel geçim kaynağı olduğunu ileri sürerek Çin halkının yeterli gıda, giyim, uygun yaşam koşulları ve etkili seyahat araçlarına erişimi olması gerektiğini savunmuştur. Bu da sanayinin canlandırılmasını, çağdaş bilim ve teknolojinin uygulanmasını ve kapitalist üretim tekniklerinin yanı sıra halkın giyim, beslenme, barınma ve hareketlilik için ihtiyaç duyduğu çeşitli temel malzemelerin karşılanması için tarım, sanayi, madencilik ve ulaşımın geliştirilmesini gerektirmektedir. Sun Yat-sen, halkın maddi ve kültürel yaşam standartlarını yükseltmek için titizlikle stratejiler geliştirmiştir:

“Uygun fiyatlı konutlar sunulmalı, her hane dört ila altı odadan oluşmalı, kentsel veya kırsal statüsüne bakılmaksızın tüm haneler telefona sahip olmalıdır (Sun, 2011a: 371-372).”

Endüstriyel gelişmeden elde edilen kârın kısmen faizlerin geri ödenmesine, kısmen işçi ücretlerinin artırılmasına, kısmen makine üretiminin geliştirilmesine ve genişletilmesine, geri kalanının da malların ve kamu hizmetlerinin korunmasına tahsis edilmesini önermiştir:

“Böylece tüm bireyler çağdaş uygarlığın zevklerine ortak olacaktır (Sun, 2011a: 384).”

Tek arzusu “dünyanın en büyük ve en örnek ulusuna sahip, en ilerici, en vakur, en güçlü ve en barışçıl, halk tarafından ve halk için yönetilen bir ülke inşa etmektir (Sun, 2011a: 399).”

Ulusal bağımsızlık ve egemenliği korurken dış dünyaya açılmak

Sun Yat-sen'in sanayileşme düşüncesinin önemli bir yanı, Çin'in sanayileşmeyi gerçekleştirmek için dış dünyaya açılırken ulusal bağımsızlık ve egemenliği koruması gerekliliğidir. Sun Yat-sen'in reform ve dış açılma fikirleri öncelikle yabancı sermaye, uzmanlık ve bilimsel ilerlemelerin ülkeye girişi içeriyordu. Bu dönemde Çin, inşaat finansmanı, kalifiye personel ve teknik yetenekler konusun-

da ciddi bir eksiklikle karşı karşıyaydı ve sermaye, ülkenin sanayileşmesinin başarısını veya başarısızlığını belirleyen en önemli unsurdu. Sun Yat-sen, Çin'in önemli avantajlarını değerlendirdi ve Çin'in “bol kaynakları ve hazineleri bakımından dünya çapında en önde gelen konuma sahip olduğunu” ileri sürdü:

“400 milyonluk nüfusuyla olan küresel olarak ilk sırada yer alan Çin halkının zekası ve becerisi ile 5 bin yıllık kültürü antik çağlardan beri dünyada eşsizdir. Binlerce yıl önce, Çinliler dünyanın en güçlüleridir (Sun, 2011a: 195).”

Sermaye ve yeteneği güçlü bir şekilde aşılayarak, kesinlikle Çin'in sanayileşme gündemini yerine getirilebilecektir:

“Ulusal düzeydeki devlet yatırımları ancak yabancı yatırım güvence altına alındığında, dış uzmanlık yetkin bir şekilde organize edildiğinde ve uygun stratejiler formüle edildiğinde gerçekleştirilebilir (Sun, 2011a: 227).”

Sun Yat-sen bu konuda iyimserlik göstermiştir. Örnek olarak Japonya'ya atıfta bulunmuştur. Japonya, Avrupa ve Amerikan metodolojilerini benimseyerek ABD'nin bir asırda başardığını sadece elli yılda başarmıştır.

“Çin'in mevcut durumu ve zenginliği ile halkımız bir ulus olarak bir araya gelebilirse, üretim kapasitemizi geliştirirken yabancı yatırım ve uzmanlığı benimseyerek endüstriyel kalkınmamız şüphesiz on yıl içinde Avrupa ve ABD'yi yakalayacaktır (Sun 2011a: 199).”

Sun Yat-sen, eşitlik ve karşılıklı avantaj temelinde uluslararası ekonomik işbirliği ile Çin ekonomisini küresel ekonomik çerçeveye entegre etmeyi ve Çin'i önde gelen bir ekonomik güç haline getirmeyi savunmuştur.

Sonuç: Sun Yat-sen'in Modernleşme Düşüncesinin Değeri ve Sınırlılıkları

Sun Yat-sen, Çin'in modernleşmesi için iddialı bir plan tasarladı. Ancak, ülkenin yarı-sömürge ve yarı-feodal sosyal ve tarihi koşulları ve Sun Yat-sen'in ulusal koşullar ve uluslararası manzara hakkındaki değerlendirmelerinin sınırlılıkları nedeniyle, “Endüstriyel Plan” ülkeyi geliştirme

ve yurttaşlarının refahını iyileştirme yönünde hayranlık uyandıran bir özlemin ötesine geçemedi. Yine de bu, Sun Yat-sen'in ekonomik modernleşme felsefesinin rasyonalesini, özgünlüğünü ve ilericiliğini azaltmaz. Bu felsefe, Çin'in çağdaş modernleşme çabaları için önemli bir referans noktası olmaya devam etmektedir.

Birincisi, 1911 Devrimi, feodal medeniyetten modern medeniyete geçişi başlattı. Çin Cumhuriyeti dönemindeki Çin'in erken modernleşmesi bağlamında, 1911 Devrimi monarşiyi ortadan kaldırdı ve bir burjuva cumhuriyeti kurdu, böylece erken modernleşmenin liderliğini modern burjuvaziye devretti ve modern medeniyete geçişi kolaylaştırdı. Demokratik cumhuriyet kavramını halk içinde yaygınlaştırdı, Çin'in ana ulusal yapısını yeniden tesis etti, modern tarihte Çin ulusunun yeniden canlanmasında önemli bir an olarak Çin'in ilk modernizasyonu için kurumsal bir çerçeve oluşturdu.

İkincisi, Çin'in erken modernleşme döneminin kapsamlı bir şekilde gelişmesinin başlangıcı oldu. Sun Yat-sen liderliğindeki Nanjing Geçici Hükümeti, bir dizi yasa çıkardı ve modernizasyon önlemlerini uygulamaya koydu, bunun sonucunda politik, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda önemli değişiklikler meydana geldi ve bunların hepsi belirgin bir kapitalist karakter sergiledi. Sun Yat-sen'in ulus inşası vizyonu ve modernizasyon felsefesi, özellikle Yeni Üç Halk İlkesi; Sovyetler Birliği'yle ve Çin Komünist Partisi, işçi sınıfı/köylülükle işbirliğini içeren sosyalist yönelimli politikalar aracılığıyla Çin'in erken modernizasyonuna önemli ölçüde katkıda bulundu. Çin Komünist Partisi'ne Çin'in modernizasyon yolunu keşfetmesi için önemli bir tecrübe sağladı.

Sun'un küçük burjuva ideolojisi ve politika önerileri sınıfsal olarak ve tarihsel koşullar tarafından kısıtlanmıştır. İlk olarak, "toprak haklarının eşitlenmesi" ve "sermayenin düzenlenmesi" (özellikle özel sermaye) kavramlarını savundu ve ulusal karar alma süreçlerinde özel sermayenin etkisini azaltmak ve ekonominin ve toplumun istikrarlı gelişimini sağlamak için küçük ve orta ölçekli işletmelerin özel mülkiyetine izin verirken, büyük işletmelerin ve önde gelen üniversitelerin millileştirilmesinin gerekliliğini vurguladı. Bununla birlikte, kamu mülkiyetinin nitelik ve nicelik açısından birincil varlık olması gerektiğini vur-

gulamadı ve işçi sınıfının öncüsü olarak işçiler, köylüler ve Komünist Parti tarafından yönetilen devrimci güçlere gerçekten güvenmedi, böylece proletaryanın temel çıkarlarını somutlaştırmada başarısız oldu. İkinci olarak, Çin'in modernleşmesine yönelik zorluklarını ve direnişi yanlış değerlendirmiş ve ülkenin güçlü feodal unsurlarını, yabancı güçleri ve bunların komprador gruplarını kapsamlı bir şekilde anlamamıştı. Bu da onun modernleşme ideallerini yarı-sömürge ve yarı-feodal bir toplumda hayata geçirilmesinin önünde engel olmuştur. ☸

Kaynakça

- Luo, R. (2012). *New Theory of Modernization - China's Road to Modernization*. East China Normal University Press. (罗荣渠：《现代化新论——中国的现代化之路》，华东师范大学出版社2012年版。)
- Mao, Z. (1938). Speech at the Meeting to Commemorate the 13th Anniversary of the Death of Premier Sun and to Mourn the Martyrs of the War of Resistance Against Japan. *New China Daily*, March 15. (毛泽东：《在纪念孙总理逝世十三周年及追悼抗战阵亡将士大会上的演说词》，《新中华报》1938年3月15日。)
- Sun, Y. (1981a). *The Complete Works (1)*, Zhonghua Book Company. (《孙中山全集》第1卷，中华书局，1981年版。)
- Sun, Y. (1981b). *The Complete Works (5)*, Zhonghua Book Company. (《孙中山全集》第5卷，中华书局1981年版。)
- Sun, Y. (1981c). *The Complete Works (7)*, Zhonghua Book Company. (《孙中山全集》第7卷，中华书局1981年版。)
- Sun, Y. (1985). *The Complete Works (5)*. "Introduction to the magazine 'Construction' (August 1, 1919). Zhonghua Book Company. (《〈建设〉杂志发刊词》(一九一九年八月一日)，《孙中山全集》第5卷，中华书局1985年版。)
- Sun, Y. (2011a). *Selected Works (1)*, People's Publishing House. (《孙中山选集》上卷，人民出版社2011年版，第14页。)
- Sun, Y. (2011b). *Selected Works (2)*, People's Publishing House. (《孙中山选集》下卷，人民出版社2011年版。)
- Xi, J. (2016). *Speech at the Meeting to Commemorate the 150th Anniversary of the Birth of Dr. Sun Yat-sen*, People's Publishing House. (习近平：《在纪念孙中山先生诞辰150周年大会上的讲话》，人民出版社2016年版，第11页。)
- Xi, J. (2021). *Speech at the Conference to Commemorate the 110th Anniversary of the Revolution of 1911*, People's Publishing House. (习近平：《在纪念辛亥革命110周年大会上的讲话》，人民出版社2021年版。)
- Zhang, H. & Li, X. (2009). *A General History of Modern China*, (5). New Deal, Constitutionalism and the Revolution of 1911 (1901-1912), Jiangsu People's Publishing House. (张海鹏、李细珠：《中国近代通史》第5卷：新政、立宪与辛亥革命 (1901-1912)，江苏人民出版社2009年版。)
- Zhang, H. & Li, X. (2013). *A General History of Modern China*, (5). New Policies, Constitutionalism and the Revolution of 1911 (1901-1912), Jiangsu People's Publishing House. (张海鹏、李细珠：《中国近代通史》第5卷：新政、立宪与辛亥革命 (1901-1912)，江苏人民出版社2013年版。)